ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΜΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2022

ISBN 978–960–250–788–9

© *Χρῆστος Λοῦκος & Μορφωτικὸ Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, 2022*

www.miet.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ 13
ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 17

ΜΕΡΟΣ Ι
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

1. *Ἡ διαμόρφωση τῆς προσωπικότητάς του* 23
2. *Στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας* 29

ΜΕΡΟΣ ΙΙ
ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

1. *Ἀναζητώντας μιὰ ἀναγνώριση (1809–1811)* 39
Διορισμὸς στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν 39
Ἡ ζωὴ στὴν Πετρούπολη 41
Ἔγνοια γιὰ τὴν οἰκογένεια. Ἀπόρριψη συνοικεσίων 45
Προσμονὴ καλύτερης θέσης στὸ διπλωματικὸ σῶμα 47
2. *Ἀπαρχὲς τῆς ἀνόδου: στὴ Βιέννη* 50
Ἀναγνώριση τῶν ἱκανοτήτων του 50
Ἡ ζωὴ στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα καὶ ἡ σχέση μὲ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνες . . 52
Ἐπαινοῦνται τὰ ὑπομνήματα ποὺ συντάσσει 56
3. *Στὴ στρατιὰ τοῦ Δούναβη* 58
Ἐπικεφαλῆς τοῦ διπλωματικοῦ γραφείου 58
Ἀντιμετωπίζοντας τὸν Βοναπάρτη 60
4. *Ἀποστολὴ στὴν Ἐλβετία* 64
Ὁ αὐτοκράτορας θὰ τὸν προσέξει 64
Ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν Ἐλβετία. Ματαίωση τῶν αὐστριακῶν σχεδίων 65
Συμβολὴ στὴν ἐπίλυση τοῦ ἐλβετικοῦ ζητήματος 67
Οἱ σχέσεις του μὲ τὸν Ἀλέξανδρο 70
5. *Στὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης* 73
Στενὸς συνεργάτης τοῦ Ἀλέξανδρου κατὰ τὴ «φιλελεύθερη» φάση τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς του 73

Συμβολὲς τοῦ Καποδίστρια στὸ συνέδριο. Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἡττημένης Γαλλίας 76
Τὸ ζήτημα τῶν Ἑπτανήσων 79
6. *Ζώντας μεταξὺ ἀριστοκρατῶν, πριγκίπων, βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων* 89
Ὅλος ὁ κόσμος χορεύει… ὁ Καποδίστριας δὲν χορεύει 91
Ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία τῆς Βιέννης 92
Καποδίστριας – Ρωξάνδρα Στούρτζα. Ἕνα εἰδύλλιο χωρὶς αἴσιο τέλος . . 95

ΜΕΡΟΣ III
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

1. *Ἡ συμβολή του στὴ διαμόρφωση τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς* 103
Στὴν Πετρούπολη. Συνεργασία μὲ τὸν Νέσσελροντ 103
Σχέσεις μὲ τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία 104
Ἡ οἰκογένεια 107
Προβλήματα ὑγείας: στὰ λουτρὰ τοῦ Κάρλσμπαντ 108
Ἀγωνία γιὰ τὸ νέο καθεστὼς στὰ Ἑπτάνησα 110
Στὴ Μόσχα 111
2. *Πρὸς τὸ Συνέδριο τῆς Αἰξ-λὰ-Σαπὲλ* 113
Στὴ Βαρσοβία. Ἡ Πολωνικὴ Λίαιτα 113
Στὴ Βεσσαραβία. Συνάντηση μὲ τὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο 114
Πάλι στὰ λουτρὰ τοῦ Κάρλσμπαντ. Ἄφιξη τοῦ Αὐγουστίνου 116
Τὸ ζήτημα τοῦ γάμου 117
3. *Τὸ Συνέδριο τῆς Αἰξ-λὰ-Σαπὲλ (Ὀκτ. – Νοέμ. 1818)* 120
Ἀνοιχτὴ ρήξη μὲ Μέττερνιχ καὶ Κάσελρεϊ 120
Προτάσεις γιὰ μιὰ «Ἀλληλέγγυα Συμμαχία» καὶ ἀντιμετώπιση τοῦ δουλεμπορίου 121
4. *Στὰ Ἑπτάνησα (1819)* 125
Τὸ καταπιεστικὸ καθεστὼς τοῦ Μαίτλαντ 126
Ἡ Πάργα παραδίδεται ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους στὸν Ἀλὴ πασὰ 128
Συνάντηση μὲ τοὺς ὁπλαρχηγούς. Ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολή του 129
5. *Στὴν Ἀγγλία γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑπτανησίων* 133
Ὀλιγόμηνη παραμονὴ στὴν Ἰταλία 133
Συναντήσεις στὸ Παρίσι 135
Στὸ Λονδίνο. Καταγγελία τοῦ καθεστῶτος Μαίτλαντ 136
Οἱ Ἄγγλοι ἀπορρίπτουν τὶς αἰτιάσεις κατὰ τοῦ Μαίτλαντ 140
Ἀπογοήτευση τῶν Ἑπτανησίων 142
6. *Ἀγαπητὸς στὴ ρωσικὴ κοινωνία* 144

7. *Στὰ συνέδρια τοῦ Τρόππαου καὶ τοῦ Λάιμπαχ (1820–1821)* 147
Τὰ πρῶτα σύννεφα 147
Μέτρα κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν στὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια. Τὸ φυλλάδιο τοῦ Ἀλέξανδρου Στούρτζα 147
Οἱ ἐξεγέρσεις γιὰ συνταγματικὲς ἐλευθερίες: Ἰσπανία, Πορτογαλία, Ἰταλία 149
Συνέδριο τοῦ Τρόππαου. Σφοδρὴ ἀντιπαράθεση Μέττερνιχ – Καποδίστρια 150
Ἡ ἰδεολογικὴ ἀντιπαράθεση 152
Ἡ ἀναδίπλωση τοῦ Ἀλέξανδρου 152
Ἐπικράτηση τῶν ἀπόψεων τοῦ Μέττερνιχ στὸ Λάιμπαχ. Ἀπομόνωση τοῦ Καποδίστρια 153

ΜΕΡΟΣ IV
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1. *Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία* 159
Ἄρνηση νὰ δεχθεῖ τὴν ἡγεσία της 159
Τὸ ζήτημα τῆς ἐμπλοκῆς του στὰ σχέδια τῆς Ἑταιρείας. Ἀντίθετες ἀπόψεις 164
2. *Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση* 169
Οἱ ἀντιδράσεις στὸ κίνημα τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη 169
Οἱ ἐπίμονες προσπάθειες γιὰ ρωσικὴ ἐπέμβαση: συναινέσεις καὶ ἀρνήσεις 174
Ματαίωση τῶν προσδοκιῶν. Ἀπογοήτευση, συκοφαντίες καὶ ἀντίστροφη πορεία 178
Παραμερισμός. Ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία 186

ΜΕΡΟΣ V
ΣΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

1. *Ἀπομόνωση ἀλλὰ καὶ ἑτοιμότητα γιὰ δράση* 193
Μοναξιά. Ἐνημέρωση καὶ ἀνησυχία γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, ἐνέργειες γιὰ τὴν ὑποστήριξή της 193
Ἐκκλήσεις νὰ μεταβεῖ στὴν Ἑλλάδα 199
Ἐπιδιώκοντας ἔντιμη ἀποδέσμευση ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία 202
Ἡ «Αὐτοβιογραφία» του 211

ΜΕΡΟΣ VI
ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. *Παραίτηση ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία* 217
Στὴν Πετρούπολη. Συναντήσεις μὲ τὸν Νικόλαο Α΄. Ἀποδοχὴ τῆς παραίτησης 217

Ἐξασφάλιση ρωσικῆς ὑποστήριξης καὶ βοήθειας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων . . 220
2. *Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος* . 222
Συναινέσεις καὶ ἀντιδράσεις 222
Τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζήνας 226
3. *Ἀναζητώντας ὑποστήριξη στὸ ἔργο του* 229
Στὸ Λονδίνο καὶ τὸ Παρίσι 229
Ἀποτυχία σύναψης ἑνὸς δανείου 233
4. *Τὰ πρῶτα κυβερνητικὰ μέτρα* 236
Ἄφιξη στὸ Ναύπλιο καὶ τὴν Αἴγινα. Ὑποδοχὴ 236
Προσωρινὸ σύστημα διακυβέρνησης 238
Πολιτικοὶ στόχοι τοῦ Κυβερνήτη. Ἡ ἰδεολογία του 240
5. *Τὸ κυβερνητικὸ ἔργο* 244
Σύντομη παρουσίαση τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου 245
Ἡ γενικὴ κατάσταση τῆς χώρας 245 ⟡ Μέτρα ἀνακούφισης γιὰ χῆρες, ὀρφανὰ καὶ πρόσφυγες 245 ⟡ Διοίκηση 246 ⟡ Ὀργάνωση τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου 247 ⟡ Δημόσια ἐκπαίδευση 248 ⟡ Ἀνοικοδόμηση πόλεων – πολεοδομικοὶ σχεδιασμοὶ 249 ⟡ Ὑγεία 249 ⟡ Δικαιοσύνη 249 ⟡ Ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ 250 ⟡ Οἰκονομία 252 ⟡ Γεωργία 254 ⟡ Καταγραφή, ἐνοικίαση καὶ διανομὴ τῶν ἐθνικῶν γαιῶν 254 ⟡ Λιμάνια – Τελωνεῖα 254 ⟡ Ὁ Τύπος 255
Ἐρείσματα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς 255
Ἡ προσωπικὴ ζωὴ τοῦ Κυβερνήτη 258
6. *Πρῶτες συναινέσεις καὶ ἀντιδράσεις στὰ κυβερνητικὰ μέτρα* . . . 261
Πρόκριτοι καὶ στρατιωτικοὶ τῆς Πελοποννήσου 261
Στρατιωτικοὶ καὶ πρόκριτοι τῆς Ρούμελης 265
Οἱ Κουντουριῶτες 266
Τὰ ἀστικὰ στοιχεῖα 269
Οἱ διανοούμενοι-πολιτικοὶ 271
7. *Σχέσεις μὲ τὶς τρεῖς Δυνάμεις* 276
Ἡ ἀπροκάλυπτα ἐχθρικὴ στάση τῆς Ἀγγλίας ἀπέναντι στὸν Κυβερνήτη . 276
Ἡ πολύπλευρη ὑποστήριξη τῆς Γαλλίας 278
Ἡ ρωσικὴ ὑποστήριξη. Οἱ σχέσεις τοῦ Κυβερνήτη μὲ τὴ Ρωσία 280
8. *Ἡ διεκδίκηση εὐρύτερων συνόρων* 287
Ἀντίδραση στὴν προσπάθεια τῆς Ἀγγλίας νὰ περιορίσει τὴν Ἑλλάδα στὴν Πελοπόννησο 287
Μέτρα γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ κυβερνητικὴ πλειοψηφία στὴν ἐπικείμενη ἐθνοσυνέλευση 290
Ἀντικυβερνητικοὶ ζητοῦν ὑποστήριξη ἀπὸ τὴν Ἀγγλία 296
9. *Δ΄ Ἐθνοσυνέλευση* 303

Ἐπικύρωση καὶ ἀνανέωση τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς 303
Ἀντικατάσταση τοῦ Πανελληνίου μὲ τὴ Γερουσία. Ἀλλαγὲς στὴν Κυβέρνηση καὶ τὴ διοίκηση 308
Ἡ Συνθήκη τῆς Ἀδριανούπολης: προσδοκίες καὶ διαψεύσεις 312
Ἀντίδραση τῆς Ἀγγλίας καὶ νέοι προσανατολισμοί της στὸ ἑλληνικὸ ζήτημα 314
Ἀλλαγὲς στοὺς κόλπους τῆς ἀντιπολίτευσης. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἀναλαμβάνει ἐνεργὸ ρόλο 319
Τὸ ποθούμενο δάνειο τῶν 60.000.000 φράγκων: ἡ διάψευση τῶν προσδοκιῶν 321
Ἀγωνιώδεις προσπάθειες γιὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ στρατοῦ 323
10. *Ἡ Ἑλλάδα ἀνεξάρτητο κράτος. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ πρίγκιπα Λεοπόλδου ὡς ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ παραίτησή του* 326
Ἀναμένοντας τὶς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων 326
Ἀντιδράσεις τοῦ Καποδίστρια στὶς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων. Οἱ ἐπίμαχες ἐπιστολές του στὸν Λεοπόλδο καὶ ἡ παραίτηση τοῦ πρίγκιπα 330
Ἡ ἀντιπολίτευση ἀποδέχεται πλήρως τὶς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων καὶ κατηγορεῖ τὸν Καποδίστρια γιὰ τὴν παραίτηση τοῦ ἡγεμόνα . . . 339
Ἡ Κυβέρνηση ξεπερνᾶ τὴν κρίση. Πρόσθετα μέτρα κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων 350
11. *Ἡ Ἰουλιανὴ Ἐπανάσταση* 359
Μεταβολὴ τῆς εὐνοϊκῆς στάσης πολλῶν Γάλλων ἀπέναντι στὸ καποδιστριακὸ καθεστὼς 359
Προσπάθειες τοῦ Κυβερνήτη γιὰ νὰ μὴν ἀλλάξει ἡ στάση τῆς ἐπίσημης Γαλλίας 360
Ἡ ἀντιπολίτευση ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν ἀλλαγὴ 362
Ἀνεπιτυχεῖς ἀπόπειρες τῆς Κυβέρνησης νὰ προσεγγίσει τὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη καὶ τοὺς Κουντουριῶτες 364
12. *Ἡ ἀντιπολίτευση περνᾶ σὲ ἐπαναστατικὴ δράση* 369
Ἐξέγερση στὴ Μάνη. Σύλληψη τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη 369
Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς Ὕδρας. Σ' αὐτὴν καταφεύγουν ὁ διωκόμενος Ἀπόλλων *καὶ κορυφαῖοι ἀντιπολιτευόμενοι* 370
Κοραὴς / Καποδίστριας 374
13. *Ἡ Κυβέρνηση σὲ κρίση. Μέτρα κατὰ τῶν ἀντιπάλων της* 383
Ἰδεολογικὴ ἀντεπίθεση καὶ κατασταλτικὲς πρακτικὲς 383
Τὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο 392
Ἡ στάση τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ τῶν ἐκπροσώπων τους στὴν Ἑλλάδα 394
14. *Κορύφωση τῆς κρίσης* 405
Μιὰ ἄκαρπη ἀπόπειρα προσέγγισης 405
Σχέδια ἀντικυβερνητικῶν γιὰ νὰ μὴν παραμείνει, πάση θυσία, ὁ Καποδίστριας στὴν ἐξουσία 407

Ὁ πόλεμος τῶν ἀναφορῶν 410
Τὰ γεγονότα τοῦ Πόρου 413
Τὰ μετὰ τὴν πυρπόληση τῶν πλοίων 423
Τελευταῖες ἀπόπειρες προσέγγισης 432
15. *Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια* 440
Τὸ ἔγκλημα τῶν Μαυρομιχαλαίων. Ἡ τύχη τῶν δολοφόνων 440
Ἀνακρίσεις. Ὑπόνοιες γιὰ εὐρύτερη συνωμοσία μὲ τὴν ἐμπλοκὴ καὶ ξένων, ἰδιαίτερα Γάλλων στρατιωτικῶν 441
Ἕνα ἔγκλημα σὲ ἔντονο κλίμα ἀντιπαράθεσης καὶ τυραννοκτονίας . . . 448

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 457

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 465

ΕΙΚΟΝΕΣ 489

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ 513

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 517